

Skelbiamas Tautosakos darbų tomas yra 50-asis (pirmasis pasirodė dar 1935 m.). Šio jubiliejaus proga žymus vengrų folkloristas Vilmosas Voigtas pradeda tomą kritišku žvilgsniu vertindamas į jo akiratį patekusių nuo XX a. pradžios iki dabar Europoje ir pasaulyje folkloro ir etnologijos žurnalų sklaidą. Referuodamas jų istorinę raidą, gana objektyviai atspindinčią tam tikrais laikotarpiais ir pačią folkloristikos būklę, jis konspektyviai aptaria, kaip į šį kontekstą įsiterpia Lietuvoje leidžiamas aptariamoms krypties mokslinis žurnalas. Šiai sukakčiai pažymėti skelbiamas ir Vilmos Daugirdaitės parengtas išsamus Tautosakos darbų (1935–2015, t. 1–50) bibliografinis duomenynas, dedamas tomo gale. Lietuvių folkloristikai šie metai svarbūs ir dėl kitos ne mažiau reikšmingos sukakties – šiemet pažymėtas Lietuvių tautosakos archyvo aštuoniasdešimtmetis. Minėto išplėsto bibliografinio aprašo parengėjos kita publikacija kaip tik ir skirta lietuvių tautosakos mokslo istorinių ištakų apžvalgai. Šiam tyrimui buvo pasitelkta archyvuose išsibarstę dokumentai bei periodikoje prieškariniu skelbtos ir to meto dvasią pažinti leidžiančios publikacijos, ne vienu atveju išprovokavusios viešas diskusijas, kurių studijavimas padėjo autorei išryškinti lietuvių folkloristikos, tuomet dar tik pradėjusios formuotis į savarankišką discipliną, nelengvą pradžią. Pateikiama susintetintų to meto įvykių ir dokumentų interpretacija sudaro prielaidas kur kas adekvačiau suprasti, kaip XX a. pirmosios pusės Lietuvoje gana komplikuotomis kultūros bei politikos sąlygomis steigėsi pirmosios centralizuotos tautosakos institucijos, tarp jų ir Lietuvių tautosakos archyvas, pradėjęs leisti Tautosakos darbus.

Skyriuje „Folkloro raiška: kalba ir vaizdas“ Vermonto universiteto (JAV) profesorius Wolfgangas Miederis, kurio paremiologiniai darbai ne kartą pristatyti mūsų žurnale ir anksčiau, skelbia naujausius savo tyrimus itin aktualia tema nūdienos politinių realijų kontekstuose. Analizuojama gerai žinomos amerikiečių politikės Hillary Rodham Clinton paremiologinė retorika, surinkta iš jos kalbų ir raštų, meistriškai straipsnio autoriui praskleidžiant jos vartojamų posakių raiškos galią ir galimybes politiniame diskurse. Straipsnio mokslinę vertę didina įterpiami komentarai dėl kai kurių paremių kilmės, gyvavimo laiko ir paplitimo. Giedrės Bufienės straipsnyje iš nūdien ypač aktualios istorinės lyginamosios paremiologijos srities profesionaliai gilinamasi į tykaus vandens įvaizdžio kilmę ir sklaidą, semantiką, skirtingų konotacijų raidą. Struktūrinės–semantinės analizės metodu tiriamos patarlės (lietuvių, lenkų, rusų, lotynų kalbomis), priklausančios antikos laikus siekiančiam globaliam tipui (Tykus vanduo krantus plėšia). Trečiasis aptariamo skyriaus straipsnis – Aelitos Kensminienės dveiejų ilgą ir įdomią istoriją turinčių itin

populiarių mįslių (Balta dirva, juoda sėkla ir Baltos lankos, juodos avys) semantikos, genezės, tipologijos bei įsitovitinimo folklorinėje kultūroje tyrimas, grindžiamas senaisiais (ne tik lietuvių, bet ir tarptautiniais) folkloro šaltiniais ir naujausių tyrimų duomenimis. Ją autorė atlieka minėtus kūrinius nagrinėdama rašto fenomeno integravimosi lietuviškojoje aplinkoje ir sklaidos folklore aspektu. Darbe motyvuotai, įtikinamai ir kūrybiškai analizuojamos minėtų mįslių tiesioginės sąsajos su krikščioniškąja tradicija, nulėmusia išskirtinį rašto statusą tradicinėje lietuvių bendruomenėje.

Iš lietuvių dainologijos tyrimų sudarytas skyrius „Tradacijos tėkmė“. Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė pristato lietuviškąją užstalės vaišių dainų tradiciją, laikydama ją integralia ir tradiciškai motyvuota bendruomeninio solidarumo raiškos priemone. Šių dainų senosios paskirties sunykimas, tiesiogiai susijęs su bendruomeninių apeigų perėjimu nuo senųjų aukojamųjų nuliejimų prie šiuolaikinių vaišių užstalės dalyvių tarpusavio užgėrimų, autorės pastebėjimu, padėjo vaišių dainoms įsigalėti vėlyvojoje užstalės tradicijoje jau kaip pramoginiams kūriniams. Modestos Liugaitės-Černiauskienės straipsnyje tęsiama įdomi ir intriguojanti baladžių interpretacinio kodo paieška. Šįsyk ji gvildena tarptautinių baladžių apie vyro skandinavą žmoną lietuviškosios versijos ypatumus, pasitelkdama baltarusiškus, ukrainietiškus pavyzdžius. Analizuodama šias balades, autorė rašo jai būdingu elegantišku stiliumi, interpretuoja kūrinių vien mitiniu diskurso lygmeniu, siekdama atpažinti, kokį užslėptą pasaulėvaizdį galėtų atspindėti lietuvių baladės. Atsižvelgiant į baladėje vandens vaizdinio dominavimą ir jo simbolinį įprasminimą, teigiama, kad daina ne šiaip pasakoja apie žiaurų veiksmą, o greičiau kuria savitą „šeimos mitą“. Pateikiama kiek netikėta baladės prasmės hipotezė (žmona nenuskandinama, bet tik „atnaujinama“ vandenyje), kvičianti skaitytoją patikėti, kokie gali būti skirtingi baladės perskaitymai taikant mitinę recepciją ir kaip ji gali praplėsti dainos prasmių lauką. Aušra Žičkienė apžvelgia iki šiol į lietuvių folkloristų akiratį nepatekusias studentų dainuojamas dainas. Nors analizė apribojama dviejų dainų istorijos, jų tarptautinio išplitimo, pagrindinių temų (lėbavimo, jaunatviško šėlsmo) ir jų motyvų varijavimo bei melodijų ištirtumu, jis leidžia autorei atskleisti šių kūrinių gyvavimo folklorinius aspektus.

Skyriuje „Iš folkloro šaltinių istorijos“ publikuojamos dviejų autorių mokslinių tyrimų įžvalgos, susijusios su istorijos bei tautosakos šaltiniais. Bronislava Kerbelytė diskutuoja su autoriais, pastaraisiais metais rašiusiais apie Dubno kronikoje (1351) neva paliudytą, kaip spėjama, melagingą kunigaikščio Kęstučio priesaiką dėl jo anksčiau surašytos sutarties su Vengrijos karaliumi Liudviku I, suabejojusi, ar tai tikrai būta priesaikos. Remdamasi istorinėmis žiniomis apie senuosius ir vėlesnius priesaikos davimo papročius, jų aptikdama ir lietuvių, ypač slavų tautosakoje, autorė argumentuotai kelia prielaidą, kad istoriniame dokumente aprašomas jaučio aukojimo ritualas galėjęs būti jau dokumento sudarytojo neteisingai interpretuotas kaip priesaika. Jurgitos Ūsaitytės tyrimo objektas – asmeniniai dainų sąsiuviniai, nuosekliau iki šiol nei kaupti, nei tirti, nors jų tradicija žinoma jau antrą šimtmetį. Šį tyrimą autorė pristato kaip įvadą

tolesnėms savo studijoms, siejamoms su šia dainų šaltinių atmaina, kol kas konceptualiau aptardama dainoms skirtų užrašų formatą. Dainų sąsiuviniai pagrįstai gretinami su kitomis giminiškomis rašytinės kultūros formomis, pastebėta nemažai šių rankraštinų dainynėlių sąsajų su ankstesne asmeninės raštijos tradicija.

„Pro memoria“ skiltyje Kostas Aleksynas praneša, kad rugpjūčio 29 dieną Čikagos lietuvių bendruomenę paliko devyniasdešimties metų sukaktuves vos prieš mėnesį atšventusi aktyvi jos narė Vanda Stankienė. Lietuvoje ji daugiau žinoma kaip Vanda Panavaitė – populiariosios dainos „Aš verkiau parimus tarpvartėj darželio“ autorė, o užsienio lietuviams ji – ne tik pamėgta praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pramoginės muzikos dainininkė, bet ir aktyvi tautiečių kultūrinio gyvenimo dalyvė, liaudies šokių ratelių vadovė, įvairių švenčių iniciatorė Vanda Stankienė (Stankus).

Kaip paprastai, kronika supažindina su antrojo pusmečio svarbesniais folkloristikai renginiais bei įvykiais.